

कृष्णायजुर्वेद-
सन्ध्यावन्दनम्

॥ सन्ध्यावन्दनम् ॥

॥ आचमनम् ॥

(कुकुटासने)

अच्युताय नमः। अनन्ताय नमः। गोविन्दाय नमः।

(द्विः परिमृज्य)

॥ अङ्गवन्दनम् ॥

१. केशव	५. विष्णो	९. श्रीधर
२. नारायण	६. मधुसूदन	१०. हृषीकेश
३. माधव	७. त्रिविक्रम	११. पद्मनाभ
४. गोविन्द	८. वामन	१२. दामोदर

॥ विघ्नेश्वर-ध्यानम् ॥

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये॥

॥ प्राणायामः ॥

ओं भूः। ओं भुवः। ओं सुवः। ओं महः। ओं जनः। ओं तपः।
ओं सूत्यम्॥ ओं तथस्वितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि। धियो यो
नः प्रचोदयात्॥ ओमापो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवः सुवरोम्॥

॥ सङ्कल्पः ॥

ममोपात्त-समस्त-दुरितक्षयद्वारा श्री-परमेश्वर-प्रीत्यर्थं प्रातः
सन्ध्यामुपासिष्ये/माध्याहिकं करिष्ये/सायं सन्ध्यामुपासिष्ये।

॥ मार्जनम् ॥

ॐ श्री-केशवाय नमः।

आपो हि ष्ठा मयो भुवः।

ता ने ऊर्जे दंधातन।

महेरणाय चक्षसे।

यो वः शिवतमो रसः।

तस्य भाजयते ह नः।

उशतीरिव मातरः।

तस्मा अरं गमाम वः।

यस्य क्षयाय जिन्वथ।

आपो जनयथा च नः॥

ओं भूर्भुवः सुवः॥ (आत्म-परिषेचनम्)

॥ प्रातः सन्ध्यावन्दने प्राशनम् ॥

सूर्यश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः। पापेभ्यो रक्षन्ताम्।
 यद्रात्रिया पापमकारषम्। मनसा वाचा हस्ताभ्याम्। पञ्चामुदरेण
 शिश्जा। रात्रिस्तदेवलुम्प्तु। यत्किं च दुरितं मयि। इदमहं
 माममृतयोनौ। सूर्ये ज्योतिषि जुहौमि स्वाहा॥

॥ माध्याहिके प्राशनम् ॥

आपः पुनन्तु पृथिवीं पृथिवी पृता पुनातु माम्। पुनन्तु
 ब्रह्मण्स्पतिर्ब्रह्मपृता पुनातु माम्। यदुच्छिष्टमभोज्यं यद्वा दुश्शरितं
 मम। सर्वं पुनन्तु मामापोऽस्तां च प्रतिग्रहुङ्गं स्वाहा॥

॥ सायं सन्ध्यावन्दने प्राशनम् ॥

अग्निश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः। पापेभ्यो रक्षन्ताम्।
 यदहा पापमकारषम्। मनसा वाचा हस्ताभ्याम्। पञ्चामुदरेण
 शिश्जा। अहस्तदेवलुम्प्तु। यत्किं च दुरितं मयि। इदमहं
 माममृतयोनौ। सत्ये ज्योतिषि जुहौमि स्वाहा॥

॥ पुनर्मार्जनम् ॥

दधिक्राव्णो अकारिषम्।
जिष्णोरश्वस्य वाजिनः।
सुरभि नो मुखांकरत्।
प्रण आयूष्मि तारिषत्॥

आपो हि षा मयो भुवः।
ता ने ऊर्जे दधातन।
महेरणाय चक्षसे।
यो वः शिवतमो रसः।
तस्य भाजयतेह नः।
उशतीरिव मातरः।
तस्मा अरं गमाम वः।
यस्य क्षयाय जिन्वथ।
आपो जुनयथा च नः॥

॥ अर्घ्यप्रदानम् ॥

ओं भूर्भुवः सुवः। तथस्वितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि। धियो यो
नः प्रचोदयात्॥

(एवं त्रिः/द्विः)

॥ प्रायश्चित्तार्थम् ॥

प्राणायामः ॥

(ममोपात्त-समस्त-दुरितक्षयद्वारा श्री-परमेश्वर-प्रीत्यर्थ () सन्ध्या) कालातीतप्रायश्चित्तार्थम् अर्घ्यप्रदानम् करिष्ये ॥

ओं भूर्भुवः सुवः। तथस्वितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ (आत्मप्रदक्षिणं परिषेचनं च)

॥ ऐक्यानुसन्धानम् ॥

असावादित्यो ब्रह्म। ब्रह्मैवाहमस्मि। ध्यानम् ॥

आचमनम्।

॥ देवतर्पणम् ॥

॥ नवग्रहदेवता-तर्पणम् ॥

१. आदित्यं तर्पयामि।
२. सोमं तर्पयामि।
३. अङ्गारकं तर्पयामि।

४. बुधं तर्पयामि।
५. बृहस्पतिं तर्पयामि।
६. शुक्रं तर्पयामि।

७. शनैश्चरं तर्पयामि।
८. राहुं तर्पयामि।

९. केतुं तर्पयामि।

॥केशवादि-तर्पणम्॥

१. केशवं तर्पयामि।
२. नारायणं तर्पयामि।
३. माधवं तर्पयामि।
४. गोविन्दं तर्पयामि।
५. विष्णुं तर्पयामि।
६. मधुसूदनं तर्पयामि।

७. त्रिविक्रमं तर्पयामि।
८. वामनं तर्पयामि।
९. श्रीधरं तर्पयामि।
१०. हृषीकेशं तर्पयामि।
११. पद्मनाभं तर्पयामि।
१२. दामोदरं तर्पयामि।

आचमनम्।

॥इति सन्ध्यावन्दन-पूर्वभागः॥

॥जप-सङ्कल्पः॥

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये॥

प्राणायामः।

ममोपात्त-समस्त-दुरितक्षयद्वारा श्री-परमेश्वर-प्रीत्यर्थ प्रातः
सन्ध्या/माध्याह्निक/सायं सन्ध्या-गायत्री-महामन्त्र-जपं करिष्ये।

॥ प्रणवजपः—प्राणायामः ॥

प्रणवस्य ऋषिर्ब्रह्मा। देवी गायत्री छन्दः। परमात्मा देवता।
 भूरादि-सप्त-व्याहृतीनाम् अत्रि-भृगु-कुत्स-वसिष्ठ-गौतम-काश्यप-
 अङ्गिरस ऋषयः।
 गायत्री-उष्णिक-अनुष्टुप्-बृहती-पङ्क्षी-त्रिष्टुप्-जगत्यः छन्दांसि।
 अग्नि-वायु-अर्क-वार्गीश-वरुण-इन्द्र-विश्वेदेवा देवताः।
 प्राणायामे विनियोगः॥

ओं भूः। ओं भुवः। ओ॒ं सुवः। ओं महः। ओं जनः। ओं तपः।
 ओ॒ं सूत्यम्॥। ओं तथस्वितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि। धियो यो
 नः प्रचोदयात्॥। ओमापो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवः सुवरोम्॥

॥ गायत्री-आवाहनम् ॥

आयात्वित्यनुवाकस्य वामदेव ऋषिः। अनुष्टुप् छन्दः। गायत्री
 देवता।

आयोतु वरदा देवी अक्षरं ब्रह्मसम्मितम्। गायत्रीं छन्दसां मातेदं
 ब्रह्म जुषस्वं नः॥

ओजोऽसि सहोऽसि बलमसि भ्राजोऽसि देवानां धाम्
 नामासि विश्वमसि विश्वायुः सर्वमसि सुर्वायुरभिभूरों

गायत्रीमावांहयामि सावित्रीमावांहयामि सरस्वतीमावांह-
यामि सावित्रा ऋषिर्विश्वामित्रः। निचूद्गायत्री छन्दः। सविता
देवता।

गायत्री-जपे विनियोगः॥

॥गायत्री-जपः ॥

॥ध्यानम्॥

मुक्ता-विद्वुम्-हेम-नील-धवळच्छायैर्मुखैस्त्रीक्षणैः

युक्तामिन्दु-निबद्ध-रत्न-मकुटां तत्त्वार्थ-वर्णात्मिकाम्।

गायत्रीं वरदाभयाङ्कशकशाः शुभ्रं कपालं गदाम्

शङ्खं चक्रमथारविन्दयुगलं हस्तैर्वहन्तीं भजे॥

यो देवः सविताऽस्माकं धियो धर्मादि-गोचरे।

प्रेरयेत् तस्य यद्वर्गस्तद्वरेण्यमुपास्महे॥

ओं।

भूर्भुवः सुवः।

तथसवितुवरीण्यम्।

भर्गो देवस्य धीमहि।

धियो यो नः प्रचोदयात्॥

प्राणायामः।

॥ गायत्री-उपस्थानम् ॥

उत्तमे शिखरे देवी भूम्यां पर्वतमूर्धनि।
ब्राह्मणैःयो ह्यनुज्ञानं गच्छ देवि यथा सुखम्॥

॥ प्रातः सन्ध्या सूर्योपस्थानम् ॥

मित्रस्य चरणी धृतः श्रवो देवस्य सानुसिम्। सत्यं
चित्रश्रवस्तमम्॥ मित्रो जनान् यातयति प्रजानमित्रो दाधार
पृथिवीमुतद्याम्। मित्रः कृष्णरनीमिषाभिच्छेऽसत्यायं हृव्यं
घृतवद्विधेम॥ प्र समित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त आदित्य
शिक्षिति ब्रतेन। न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनुमहो अश्रोत्यन्तितो
न दूरात्॥

॥ माध्याहिक सूर्योपस्थानम् ॥

आ सत्येन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च। हिरण्ययैन
सविता रथेनादेवो याति भुवना विपश्यन्। उद्वयं तमसुस्परि-
पश्यन्तो ज्योतिरुत्तरम्। देवं देवत्रा सूर्यमग्नम् ज्योतिरुत्तमम्।
उदुत्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः। दृशे विश्वाय सूर्यम्।
चित्रं देवानामुदंगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्रेः। आ प्राद्यावा-
पृथिवी अन्तरिक्षम् सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषेश्च। तच्कुर्देवहितं

पुरस्ता॑च्छुक्मुच्चरंत्॥

पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतं नन्दाम शरदः शतं मोदाम
शरदः शतं भवाम शरदः शतः शृणवाम शरदः शतं प्रब्रवाम
शरदः शतमजीताः स्याम शरदः शतं ज्योक्तुं सूर्यं दृशे। य
उदंगान्महृतोर्णवांद्विभ्राजंमानः सरिरस्य मध्याथ्स मा॑ वृषभो
लोहिताक्षः सूर्यो॑ विपश्चिन्मनसा पुनातु॥

॥ सायं सन्ध्या सूर्योपस्थानम् ॥

इमं मे॑ वरुण श्रुधी॑ हवंमुद्या च॑ मृडय। त्वामंवस्युराचके॥ तत्वा॑
यामि॑ ब्रह्मणा॑ वन्दमानुस्तदाशा॑स्ते॒ यजंमानो हुविर्भिः। अहैङ्गमानो॑
वरुणेह बोध्युरुशःसु॑ मा॒ नु॑ आयुः॑ प्रमोषीः॥ यच्चिद्धिते॒ विशो॑
यथा॑ प्रदेव वरुण ब्रतम्। मिनो॑मसि॒ द्यविद्यवि॥ यत्किं चेदं वरुण॑
दैव्ये॑ जनैभिद्रोहं मनुष्यांश्चरामसि। अचित्तीयत्तव॑ धर्मा॑ युयोपि॑म
मा॒ नुस्तस्मादेनसो॑ देव रीरिषः॥ कितवासो॑ यद्विरिपुर्नदीवि॑ यद्वा॑
घा॑ सत्यमुत यं न विद्वा। सर्वात्ताविष्य॑ शिथिरेव देवाथा॑ ते॑ स्याम
वरुण प्रियासः॥